

Nr 38

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skydd för vissa kartor, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 21 september 1956 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 184, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

1) Lag

om skydd för vissa kartor

Härigenom förordnas som följer.

Inom rikets allmänna kartverk, sjökarteverket eller sjöfartsstyrelsen upprättad officiell karta skall, utan hinder av vad som stadgas i 9 § lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk, vara föremål för skydd enligt nämnda lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1957 och skall äga tillämpning jämväl å karta, som upprättats dessförinnan, dock med följande undantag:

1) Har karta, som avses i denna lag, mångfaldigats före ikraftträdandet, må redan framställda exemplar fritt spridas.

2) Klichéer och andra hjälpmedel, som kunna användas endast för mångfaldigande av viss karta av angivet slag och som förfärdigats före ikraftträdandet, må fortfarande fritt användas för sitt ändamål till och med den 31 december 1957. Exemplar, som framställts med stöd härav, må fritt spridas.

2) Lag

angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 16 december 1949 (nr 680) om förbud mot spridning av vissa kartor m. m.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 16 december 1949 om förbud mot spridning av vissa kartor m. m.¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

¹ Senaste lydelse av 1 § se SFS 1955:393.

1 §.

(Gällande lydelse)

Genom tryck mångfaldigad, av annan än rikets allmänna kartverk eller sjöfartsstyrelsen framställd karta över svenskt område i större skala än 1 : 1 000 000 må ej hållas till salu eller annorledes spridas, om ej kartan blivit godkänd vid granskning i kartverket eller styrelsen i fråga om detaljer som kunna vara av betydelse för rikets försvar samt, *beträffande karta i större skala än 1 : 20 000, tillstånd till spridningen meddelats av kartverkskommissionen.*

Konungen fastställer närmare bestämmelser angående sådant godkännande av karta eller tillstånd till spridning därav som avses i första stycket. Vad i första stycket stadgats skall ej gälla spridning inom försvarsväsendet av karta som framställts för dess räkning.

(Föreslagen lydelse)

Genom tryck mångfaldigad, av annan än rikets allmänna kartverk eller sjöfartsstyrelsen framställd karta över svenskt område i större skala än 1 : 1 000 000 må ej hållas till salu eller annorledes spridas, om ej kartan blivit godkänd vid granskning i kartverket eller styrelsen i fråga om detaljer som kunna vara av betydelse för rikets försvar; *Konungen meddelar härom närmare bestämmelser.*

Vad *sålunda* stadgats skall ej gälla spridning inom försvarsväsendet av karta som framställts för dess räkning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1957.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehåft två i anledning av densamma väckta motioner, nr 621 i första kammaren av herr *Eriksson m. fl.* och nr 815 i andra kammaren av herr *Stenberg m. fl.* I motionerna, vilka äro likalydande, hemställas »att Kungl. Maj:ts proposition nr 184 måtte av riksdagen avslås och att frågan om författarrätt till statens officiella kartor måtte upptagas i samband med det förslag till lagstiftning, som kan förledas av auktorrättskommitténs nyss framlagda betänkande, att om huvudyrkandet ej vinner riksdagens bifall, sådan ändring göres i förslaget till lag om skydd för vissa kartor att författarrätten skall tillkomma Kungl. Maj:t och icke de enskilda ämbetsverken, samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t understryker vikten av att förlagsrätten till dessa kartor icke handhaves så att olägenhet i ekonomiskt och annat avseende uppstår för landets kartkonsumenter».

I fråga om skälen för motionärernas hemställan får utskottet hänvisa till motionerna.

Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 december 1952 tillkallade statsrådet Hjalmar Nilson sakkunniga för att verkställa utredning och avgiva förslag rörande framställningen och tillhandahållandet av fotogrammetriska kartor och annat fotogrammetriskt material jämte därmed sammanhängande frågor.¹

I ett den 28 juni 1955 dagtecknat betänkande (SOU 1955: 26) har de sakkunniga, som antagit benämningen 1953 års fotogrammetriutredning, framlagt åtskilliga förslag rörande flygfotograferingsverksamhetens framtida omfattning och organisation m. m. Den vidare behandlingen av dessa förslag ankommer på jordbruksdepartementets handläggning. Utredningen har jämväl till behandling upptagit frågan om upphovsmannarätt till kartor och fotobilder m. m. samt övervägt möjligheterna att vidtaga vissa uppmjukningar i gällande sekretessbestämmelser rörande kartor. I dessa delar har föreslagits vissa på justitiedepartementets handläggning ankommande lagstiftningsåtgärder.

Över betänkandet har efter remiss yttranden avgivits av överbefälhavaren, sjökartverket, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, statens geotekniska institut, statskontoret, statistiska centralbyrån, riksräkenskapsverket, domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen, lantmäteristyrelsen, rikets allmänna kartverk, skogsstyrelsen, kommerskollegium, Sveriges geologiska undersökning, kollegienämnden vid tekniska högskolan i Stockholm, styrelsen för skogshögskolan och statens skogsforskningsinstitut, styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, länsstyrelserna i Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län samt Airborne Mapping Ltd. aktiebolag, Bolidens gruvaktiebolag, generalstabens litografiska anstalt, nämnden för skoglig fotogrammetri, Scandinavian Airlines System, Svensk flygtjänst aktiebolag, Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Indalsälvens regleringsförening, Svenska teknologföreningen, Svenska vattenkraftföreningen, Svenska vägföreningen, Sveriges skogsägareförbund, Sveriges skogsägareföreningars riksförbund, Sveriges lantmätareförening och Sveriges riksidrottsförbund.

Därjämte har Svea hovrätt och auktoritetskommittén yttrat sig över betänkandet, såvitt avser frågan om upphovsmannarätt till kartor och fotobilder m. m.

Lantmäteristyrelsen har vid sitt yttrande fogat yttranden från överlantmätarna i Stockholms, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Göteborgs och Bohus, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län. Skogsstyrelsen har bifogat yttranden från skogsvårdsstyrelserna och skogssällska-

¹ De sakkunniga var generaldirektören C.-H. Nordlander, tillika ordförande, numera överdirektören i skogsstyrelsen F. Johansson, numera överdirektören i rikets allmänna kartverk B. Lundgren samt byråchefen i kartverket F. Jonasson med numera verkställande direktören i riksförbundet landsbygdens folk, jur. kand. N. A. Svensson som sekreterare.

pet, och länsstyrelsen i Jämtlands län har bifogat yttrande från överlantmätaren i länet.

Kartverket har sedermera den 6 april 1956 inkommit med en promemoria angående behovet av en lagstiftning om upphovsmannarätt till officiella kartor m. m.

I propositionen upptages här efter till behandling i skilda avsnitt sistnämnda fråga ävensom spörsmålet om uppmjukning av gällande sekretessbestämmelser rörande kartor.

I. Upphovsmannarätt till officiella kartor

Inledning

Enligt instruktionen för rikets allmänna kartverk och kartverkskommissionen den 21 juni 1946 (SFS 468, ändrad genom SFS 1949: 684) har kartverket till uppgift att upprätta och utge geodetiskt grundade ekonomiska och topografiska kartor, fotokartor och översiktskartor över riket. Kartverkskommissionen har till uppgift att vara ett rådgivande organ åt kartverket i mera betydelsefulla frågor rörande riktlinjerna för de allmänna kartarbetena.

Kartutgivningen skall jämlikt instruktionen avse vissa angivna kartor, bland vilka märkes fotokartan i skala 1: 10 000, den ekonomiska kartan i samma skala samt topografiska kartan.

Sedan lång tid tillbaka har mellan staten och generalstabens litografiska anstalt — ett till Esseltekoncernen hörande företag — funnits avtal om reproduktion, tryckning och försäljning av vissa av de officiella kartorna. Dessa avtal har varit utformade som sedvanliga förlagsavtal, genom vilka anstalten såsom förläggare fått ensamrätt till kartorna i vad å kartverket ankommer. Statsverket erhåller royalty på försäljningen och anordningen innefattar jämväl i övrigt vissa fördelar för det allmänna.

Principiellt är kartor föremål för författarrättsligt skydd enligt lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk, vilket innebär att de ej får reproduceras utan tillstånd av vederbörande rättsinnehavare. I den mån en karta, såsom fallet är beträffande fotokartan, kan betraktas som fotografisk bild, skyddas den principiellt enligt lagen den 30 maj 1919 om rätt till fotografiska bilder. Även detta skydd innebär att reproduktion ej får ske utan tillstånd av rättsinnehavaren. Av skäl som anföres i det följande kan det emellertid ifrågasättas om författarrättsligt eller fotografi-rättsligt skydd åtnjutes för kartor, som är upprättade av statlig myndighet.

Spörsmålet huruvida de officiella kartorna är föremål för sådant skydd var tidigare icke av någon större praktisk betydelse. För framställning av goda reproduktioner fordrades då tillgång till kartoriginalen, och över dem förfogade endast kartverket eller anstalten, i den mån utgivningsrätten överlåtits på denna. Reproduktionstekniken har emellertid nu utvecklats så, att dispositionen över kartoriginalen ej längre är lika avgörande som tidigare.

I ingalunda oväsentlig omfattning förekommer det att de officiella kartorna yrkesmässigt reproduceras och försäljes av andra personer och företag än anstalten.

Nu berörda förhållanden har föranlett att i samband med vissa år 1954 mellan kartverket och anstalten ingångna avtal, vilka bland annat avser topografiska kartan och den ekonomiska kartan, träffats ett särskilt tilläggsavtal, vari förklarats att de kartverket tillkommande royaltybeloppen m. m. fastställts under förutsättning av ensamrätt för anstalten till reproduktion, tryckning och försäljning av de med avtalen avsedda kartorna; om sådan ensamrätt icke kunde medgivas anstalten före den 1 juli 1956, skulle förhandlingar upptagas mellan parterna rörande ändrade royaltysatser m. m., om anstalten så påfordrade.

Med anledning av vad sålunda förekommit har utredningen till behandling upptagit frågan om upphovsmannarätt till de officiella kartorna. Innan redogörelse lämnas för dess förslag i detta ämne, må anföras uppgifter om hörande bestämmelser i gällande rätt samt utredningens tolkning av dessa.

Gällande rätt

Såsom förut berörts är kartor principiellt föremål för skydd enligt författarlagen och fotografilagen. Enligt förstnämnda lag äger författare bland annat uteslutande rätt att genom tryck, fotografi eller på annat sätt mångfaldiga sitt verk. Dock stadgas bland annat den inskränkningen i rätten att det är tillåtet att mångfaldiga verk för enskilt bruk. Författarrätten kan med eller utan inskränkning överlätas till annan. Rätten upphör enligt lagen 30 år efter författarens dödsår. För verk av författare utan uppgivet eller under diktat namn räknas tiden från det år, då verket först offentliggjordes.

Den som framställt fotografisk bild äger enligt fotografilagen bland annat uteslutande rätt att mångfaldiga bilden genom fotografi, varmed jämställs annat, fotografi liknande förfarande. Med sistnämnda uttryck avses exempelvis mångfaldigande genom kliché eller plåt, som framställts på fotografisk väg. Även här är mångfaldigande för enskilt bruk tillåtet. Rätten kan överlätas och varar som huvudregel 15 år från det, då bilden först utgavs.

Då det gäller att bedöma huruvida författarrättsligt eller fotografirättsligt skydd åtnjutes även för kartor som är officiella, måste beaktas att dessa utgör allmänna handlingar i tryckfrihetsförordningens mening. Regeringsformens och tryckfrihetsförordningens regler om allmänna handlingars offentlighet innebär bland annat i princip en rätt att i tryck offentliggöra sådana handlingar. Av betydelse är vidare, såvitt angår andra kartor än fotobilder, ett stadgande i 9 § författarlagen, enligt vilket vissa uppräknade handlingar, »så ock andra allmänna handlingar», förklaras uteslutna från skydd enligt lagen.

Utredningen anför, att skilda uppfattningar framträtt rörande innebör-

den av sistnämnda undantagsstadgande. Enligt en åsikt gives härigenom endast en erinran om vad som gäller redan enligt de åsyftade reglerna i regeringsformen och tryckfrihetsförordningen. Enligt en annan mening åter har stadgandet självständig betydelse. Något domstolsavgörande, som skulle kunna tjäna till ledning, föreligger utredningen veterligen icke. Av vad utredningen anför i fortsättningen framgår, att den för sin del ansluter sig till den senare av de båda uppfattningarna; enligt utredningen är frågan i vad mån allmänna handlingar, som principiellt är föremål för författarrätt, kan tryckas utan tillstånd av rättsinnehavaren beroende av hur undantagsstadgandet tolkas. Med stöd av vissa uttalanden i motiv och anorstädes finner utredningen det ligga närmast till hands att utgå från att de officiella kartorna är hänförliga under stadgandet och att dessa således icke är föremål för författarrättsligt skydd.

Även beträffande sådana officiella kartor som principiellt faller under fotografilagen undersöker utredningen huruvida principen om allmänna handlingars offentlighet medför att de måste anses undantagna från skydd enligt lagen. Utredningen finner emellertid övervägande skäl — särskilt det förhållandet att något mot 9 § författarlagen svarande undantag icke upptagits i fotografilagen — tala för att så icke är fallet.

Nu behandlade spørsmål är föremål för utredning i ett vidare sammanhang inom auktorrättskommittén, som har till uppgift att förbereda en allmän revision av den upphovsmannarättsliga lagstiftningen.

Å s. 7—15 i propositionen lämnas en redogörelse för innehållet i utredningens betänkande i vad det avser frågan om upphovsmannarätt till officiella kartor samt för de remissyttranden som berör denna fråga.

Departementschefen

Vid remiss till lagrådet den 13 april 1956 anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg*:

»Såsom i ärendet anförts förekommer det numera i ingalunda oväsentlig omfattning att av kartverket upprättade officiella kartor yrkesmässigt reproduceras och försäljes av andra personer och företag än det med vilket kartverket träffat avtal om dylik verksamhet, generalstabens litografiska anstalt. Om denna utveckling, som får ses mot bakgrunden av de senare årens framsteg inom reproduktionstekniken, tillåtes fortgå, kan den medföra avsevärt ekonomiskt avbräck för statsverket. Det mångfaldigande som bedrivs av utomstående måste minska värdet på förlagsrätten till kartorna och i motsvarande mån försämra statsverkets möjligheter att uppnå fördelaktiga villkor vid överlåtelse av denna förlagsrätt. Anstalten har också förbehållit sig rätt att upptaga förhandlingar om ändrade royaltysatser m. m., om den ej före den 1 juli 1956 kan medgivas ensamrätt på området.

Kartor är principiellt föremål för författarrätt och får därför icke reproduceras utan tillstånd. Att de officiella kartorna det oaktat eftertrycks tor-

de sammanhånga med att man ansett att de såsom allmänna handlingar är uteslutna från författarrättsligt skydd. Av betydelse i detta sammanhang är en bestämmelse i författarlagen, som efter orden innebär att samtliga allmänna handlingar är undantagna från sådant skydd. Angående räckvidden av denna bestämmelse råder ovisshet och det har ifrågasatts om bestämmelsen verkligen är tillämplig på de kartor det här gäller. Utredningen, som ingående undersökt hithörande frågor, har emellertid slutligen stannat för den uppfattningen att så skulle vara fallet. Ehuru frågan, som jag antytt, är tveksam, finner jag att utredningen anfört vägande skäl för sin ståndpunkt och jag anser mig, i likhet med bland annat Svea hovrätt, böra vid behandlingen av förevarande ärende utgå från utredningens åsikt.

Utredningens förslag bygger på uppfattningen att statsverkets intresse i förevarande avseende bör skyddas genom att kartverket erhåller författarrätt till de officiella kartorna. Denna uppfattning har vunnit anslutning från så gott som samtliga remissinstanser.

Även jag vill i princip ansluta mig till tanken att de officiella kartorna bör beredas författarrättsligt skydd. Av det förut anförda framgår att sådant skydd gäller för kartor som framställs av enskilda företag. För sin verksamhet på området är statsverket ur affärsmässiga synpunkter i behov av samma skydd. Jag vill erinra om att statsverket ännu för några år sedan åtnjöt en viss faktisk — på anstalten överlåten — ensamrätt på området genom att goda reproduktioner icke kunde framställas utan tillgång till kartoriginalen. Några olägenheter härav har icke försports.

Det bör måhända framhållas att den omständigheten att de officiella kartorna är allmänna handlingar i tryckfrihetsförordningens mening icke kan anses utesluta att man erkänner författarrättsliga anspråk till dem. Tryckfrihetsförordningen ingriper nämligen icke i gällande privaträttsliga regler och rättsgrundsatser. Av intresse är att en erinran om detta förhållande ansetts böra komma till direkt uttryck i förordningen, såvitt avser just de i upphovsmannarätten grundade rättigheterna. I 1 kap. 8 § tryckfrihetsförordningen hänvisas sålunda till att vad i lag är stadgat skall gälla om den uteslutande rätt att genom tryck mångfaldiga litterära och musikaliska verk eller verk av bildande konst, som tillkommer upphovsmannen till sådant verk. Av förarbetena framgår att detta stadgande avser även författarrätt till allmänna handlingar.

I anledning av vissa erinringar i remissyttrandena vill jag betona att genom den ordning som nu diskuteras icke avgöres under vilka former statsverket bör utnyttja ensamrätten. Detta kan, liksom hittills, ske genom att rätten mot vederlag överlåtes på enskilt företag, men även andra former kan tänkas. Frågan härom får prövas med utgångspunkt från vad som ur statsverkets synpunkt är den lämpligaste lösningen, varvid både ekonomiska och andra synpunkter måste tagas i beaktande. Självfallet bör härvid beaktas allmänhetens intresse av att goda kartreproduktioner tillhandahållas till rimliga priser.

I några av yttrandena har antytts att ensamrätten, om den överlåtes på ett enskilt företag, kunde medföra att kartornas utnyttjande i det allmännas tjänst försvårades. Jag vill härtill erinra att en överlåtelse av rätten icke behöver omfatta denna i dess helhet utan kan förenas med förbehåll i olika riktningar. Att exempelvis den ekonomiska kartan obehindrat måste kunna utnyttjas inom lantmäteriväsendet är självklart; likaså bör lantmäterikontoren i länen äga försälja kopior av svartrycket av den ekonomiska kartan då fastighetsindelningen å denna åjourförts inom kontoren. Jag förutsätter att frågan om erforderliga förbehåll kommer att beaktas i de förhandlingar som föres om överlåtelse av rätten.

Såsom utredningen framhållit utgör frågan om författarrätt till de officiella kartorna en del av det större problemet om upphovsmannarätt till allmänna handlingar över huvud, vilket prövas av auktorrättskommittén. Det kunde därför ifrågasättas om icke behandlingen av förevarande ärende borde anstå till dess reformen av den upphovsmannarättsliga lagstiftningen i sin helhet genomföres. Under hänvisning till det förut berörda förhållandet att anstalten äger upptaga nya förhandlingar om ändrade royaltysatser m. m., om den icke före den 1 juli 1956 medgivits ensamrätt på området, har utredningen emellertid ansett frågan vara så brännande att det icke synes möjligt att uppskjuta dess avgörande. Utredningen anser därför att frågan bör lösas genom lagstiftning av provisorisk karaktär.

Av de remissinstanser som ansett att de officiella kartorna principiellt bör erhålla författarrättsligt skydd har så gott som alla tillstyrkt eller lämnat utan erinran att frågan sålunda löses provisoriskt; endast auktorrättskommittén har anmält avvikande mening. Åtskilliga instanser understryker särskilt att skyndsamhet här är av nöden. Till stöd härför talar särskilt den nytillkomna omständigheten, att anstalten, enligt vad kartverket upplyser i sin promemoria av den 6 april 1956, numera förklarar sig ämna begagna sin rätt till nya förhandlingar med kartverket, om den icke före den 1 juli 1956 garanteras ensamrätt. Det är kartverkets bestämda mening, att staten vid en sådan förnyad behandling kommer att nödgas godtaga betydligt sämre villkor än de nuvarande, om icke skyddsfrågan regleras. Det bör understrykas att härvid beröres icke blott statsverkets royaltyinkomster, vilka under senare år uppgått till inemot 1/2 miljon kronor om året. I anstaltens åtagande ingår för närvarande bland annat att anstalten för endast halva kostnaden skall trycka den ekonomiska kartan, vilken är dyrbar att framställa och svår att sälja. Om anstaltens utbyte av övrigt karttryck sjunker, kan det resultera i att kartverket tvingas betala mer än halva den nämnda kostnaden, vilken i sin helhet uppgår till inemot 1/2 miljon kronor om året.

I enlighet med vad sålunda anförts synes det finnas anledning att inskrida med en provisorisk lagstiftning till skydd mot ett utnyttjande av statsverkets arbetsprodukter.

Föremålet för en sådan skyddslagstiftning bör i första hand vara de av kartverket upprättade officiella kartorna. Med dem bör likställas officiella kartor (sjökort) som upprättats av sjökartverket eller sjöfartsstyrelsen.

Det kan diskuteras huruvida skydd bör beredas även åt andra officiella kartor än de nu nämnda. Yrkanden i denna riktning har framförts av några remissinstanser. Såsom utredningen anfört föreligger dock i denna del icke samma behov av en omedelbar lösning och man synes därför utan större olägenhet kunna avvakta auktorrättskommitténs förslag och behandlingen av detta.

Man kan ifrågasätta om icke särskilda lagstiftningsåtgärder är erforderliga för att bereda skydd även åt sådana inom kartverket upprättade officiella kartor som är att anse som fotografiska bilder; fotokartor tillhör icke området för författarlagen utan faller under fotografilagen. Detta torde dock icke vara behövt. Fotografilagen innehåller nämligen icke någon undantagsbestämmelse, motsvarande den förut berörda i författarlagen, och den anses därför vara tillämplig även på fotokartor som är officiella.

Vad angår den närmare utformningen av en lag i ämnet må anföras följande. Enligt utredningens förslag skall, oavsett den berörda undantagsbestämmelsen i författarlagen, rätt enligt samma lag tillkomma kartverket och sjöfartsstyrelsen beträffande av dem upprättade kartor. I anslutning till vad auktorrättskommittén yttrat synes det emellertid vara tillräckligt att förklara, att sådan karta skall, utan hinder av nämnda bestämmelse, åtnjuta skydd enligt författarlagen. Att därjämte föreskriva att rätten skall tillkomma vederbörande ämbetsverk är principiellt mindre lämpligt och i praktiken icke behövt. I enlighet med vedertagna principer på området bör rätten anses uppstå hos den eller de i verket anställda personer som åstadkommit kartan; på grund av föreliggande anställningsförhållanden får rätten emellertid anses övergå på staten, som i utövningen därav företrädes av verket.

Motsvarande förhållanden föreligger beträffande de kartor som härrör från sjökartverket.

Med officiella kartor torde, i enlighet med vad utredningen anfört, böra anses sådana kartor som det enligt verkens instruktioner eller i övrigt enligt statsmakternas beslut åligger verken att upprätta och utgiva oberoende av huruvida beställningar å dem föreligger eller ej.

Det skydd mot mångfaldigande utan tillstånd som blir följden av en bestämmelse i antydd riktning avser enligt författarrättsliga principer icke blott reproducering i samma utförande och skala som originalet utan även förstoringar och förminskningar och principiellt även bearbetningar. I sistnämnda hänseende må dock framhållas att det författarrättsliga skyddet principiellt icke omfattar uppgifter om fakta som framläggs i det verk varom fråga är. Detta innebär, att om vid utarbetandet av en karta sådana kartografiska element som är faktiskt givna (gränser, orters belägenhet o. s. v.) övertages från officiella kartor, den nya kartan det oaktat kan bli att anse som självständigt verk; i så fall får kartan mångfaldigas utan tillstånd.

I skyddet gäller de inskränkningar som författarlagen uppställer till förmån för vissa kulturella och samhällseliga intressen. Beträffande kartor är härvid rätten att framställa exemplar för enskilt bruk den mest betydelsefulla.

Frågan om innebörden av denna rätt torde liksom hittills få avgöras av rättstillämpningen.

Den nya lagen torde böra erhålla rubriken lag om skydd för vissa kartor.

Med hänsyn till tidigare anförda förhållanden bör den nya lagen träda i kraft den 1 juli 1956. I övergångshänseende bör, i anslutning till vad auktorrättskommittén yttrat, föreskrivas *dels* att, om kartor som avses i lagen mångfaldigats före ikraftträdandet, redan framställda exemplar må fritt spridas och *dels* att klichéer och andra hjälpmedel, som kan användas endast för mångfaldigande av viss karta av angivet slag och som förfärdigats före ikraftträdandet, fortfarande fritt må användas för sitt ändamål under viss frist, samt att exemplar som framställts med stöd härav fritt må spridas. Fristen synes lämpligen kunna bestämmas till ett år.»

Sedan det i anledning av nytillkomna omständigheter uppkommit fråga om vissa ändringar i den föreslagna lagstiftningen anförde *föredragande departementschefen vid förnyad lagrådsremiss* den 25 maj 1956 härom följande:

»Generalstabens litografiska anstalt har den 9 maj 1956 medgivit, att den i tilläggsavtalet mellan anstalten och kartverket utsatta dagen, efter vilken anstalten äger upptaga förhandlingar rörande ändrade royaltysatser m. m., ändras från den 1 juli 1956 till den 1 januari 1957. Detta medgivande har anstalten därefter i skrivelse den 15 maj 1956 bekräftat. Med hänsyn härtill torde lagen om skydd för vissa kartor lämpligen böra träda i kraft den 1 januari 1957, i följd varav fristen för den fria användningen av sådana klichéer och hjälpmedel, som omnämnts i lagförslaget, i stället bör utlöpa den 31 december 1957.»

Lagrådet

Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

II. Uppmjukning av gällande sekretessbestämmelser rörande kartor

Inledning

Av säkerhetsskäl innehåller gällande lag en rad bestämmelser, som innefattar inskränkningar i den eljest föreliggande rätten att från myndigheter utbekomma sådana kartor, som är att anse som allmänna handlingar, ävensom i rätten att reproducera och sprida kartor och att från riket utföra kartor.

Utredningen har ansett sig böra undersöka i vad mån hithörande bestämmelser kan uppmjukas ävensom om i övrigt kan göras något för att under-

lätta för konsumenterna att få tillgång till befintligt material. Enligt utredningen bör man sålunda tillse, att hinder för erhållande och utnyttjande av det fotogrammetriska materialet ej reses i större omfattning än som äroundgängligen nödvändigt. Utredningen har vidare anfört, att en alltför långt gående restriktivitet i fråga om utlämnandet av dylikt material kan ej oväsentligt minska kartverkets möjligheter att erhålla inkomster genom försäljning av kartor och annat material.

Utredningens undersökning utmynnar i förslag till viss ändring i lagen den 16 december 1949 om förbud mot spridning av vissa kartor m. m. och till därmed sammanhängande jämkningar i de av Kungl. Maj:t samma dag meddelade föreskrifter om vad rikets allmänna kartverk, sjökarteverket och kartverkskommissionen har att med hänsyn till rikets säkerhet iakttaga vid utgivning av kartor m. m. eller vid prövning av fråga om godkännande eller tillstånd till spridning av karta, som framställts av annan än allmänna kartverket eller sjökarteverket. Utredningen förordar vidare att 1949 års föreskrifter ändras även i andra avseenden och förutsätter att från vissa andra myndigheter skall inkomma ytterligare förslag till ändringar i dessa. I förevarande sammanhang är emellertid endast anledning att beröra utredningens förslag till ändring i 1949 års lag och därmed sammanhängande jämkningar i 1949 års föreskrifter.

Aktuella bestämmelser i ämnet

Syftet med 1949 års lag är att förhindra spridning av kartor, vilka innehåller detaljer som kan vara av betydelse för rikets försvar. Enligt 1 § i lagen må genom tryck mångfaldigad, av annan än kartverket eller sjöfartsstyrelsen framställd karta över svenskt område i större skala än 1 : 1 000 000 ej hållas till salu eller annorledes spridas, om ej kartan blivit godkänd vid granskning i kartverket eller styrelsen i fråga om sådana detaljer som nyss nämnts. Beträffande karta i större skala än 1 : 20 000 kräves härutöver, att tillstånd till spridningen meddelats av kartverkskommissionen. Från lagens tillämpning har undantagits spridning inom försvarsväsendet av karta som framställts för dess räkning.

Samtidigt med lagen utfärdades kungörelse den 16 december 1949 (nr 683) angående utsträckt tillämpning av bestämmelserna i lagen. Genom kungörelsen förordnas att vad i lagen är stadgat angående tryckta kartor skall äga motsvarande tillämpning beträffande kartor, som framställts på annat sätt än genom tryck.

Närmare bestämmelser angående sådant godkännande av karta eller tillstånd till spridning därav, som avses i 1 § av lagen, har intagits i 1949 års föreskrifter.

Den tillståndsprovning i fråga om spridning av karta i större skala än 1 : 20 000, som enligt 1 § i lagen ankommer på kartverkskommissionen, upptages i första hand av en delegation inom kommissionen, bestående av vice ordföranden (kartverkschefen) och ytterligare en medlem, som kon-

missionen utser bland sina militära ledamöter och dessas ersättare. Är delegationens båda medlemmar ense om att begärt tillstånd bör meddelas, äger de å kommissionens vägnar besluta därom. I annat fall skall ärendet hänskjutas till behandling av kommissionen i vanlig ordning. Enligt 1949 års föreskrifter skall vid tillståndsprövningen hänsyn tagas å ena sidan till intresset av att kartan blir tillgänglig och å andra sidan till vikten av att men ej uppkommer för rikets försvar. Därest så finnes påkallat, må tillstånd begränsas till att avse spridning inom viss personkrets eller för visst ändamål (t. ex. planeringsverksamhet) eller föreskrift meddelas, att försäljning ej må ske i allmänna handeln, eller annat dylikt villkor uppställas. Beträffande karta, som utgör oförändrad förstoring av annan karta i skalan 1 : 20 000 eller mindre skala, må tillstånd till spridning icke vägras utan särskilda skäl.

Å s. 20—21 i propositionen lämnas en redogörelse för vad utredningen anfört i denna del.

Yttrandena

Utredningens förslag i förevarande del har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser.

Departementschefen

Föredragande departementschefen har angående förevarande lagförslag anfört:

»I syfte att förhindra spridning av kartor, som kan vara av betydelse ur försvarssynpunkt, stadgas i 1949 års lag att kartor, framställda av annan än kartverket eller sjöfartsstyrelsen, icke får säljas eller eljest spridas utan godkännande av kartverket eller styrelsen. Beträffande kartor i större skala än 1 : 20 000 fordras därutöver tillstånd av kartverkskommissionen. Förslaget att slopa sistnämnda prövning och ersätta denna med en anordning enligt vilken kartverket eller sjöfartsstyrelsen vid sin granskning har att samråda med chefen för försvarsstaben, då det gäller kartor som kan vara av betydelse ur försvarssynpunkt, har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser och är enligt min mening ändamålsenligt. Bestämmelsen om kartverkskommissionens prövning bör därför utgå ur 1949 års lag. Erforderliga bestämmelser om sådant samråd varom nyss varit tal bör intagas i 1949 års föreskrifter. Den nya ordningen torde böra tillämpas från och med den 1 juli 1956.»

Utskottet

Såsom framgår av den föregående redogörelsen är kartor i princip föremål för auktorrättsligt skydd enligt de år 1919 tillkomna lagarna om rätt till litterära och musikaliska verk och om rätt till fotografiska bilder (författarlagen respektive fotografilagen). Detta innebär bl. a. att skyddade kartor ej får reproduceras utan tillstånd av vederbörande rättsinnehavare. Frågan huruvida jämväl kartor som upprättats hos offentlig myndighet, d. v. s. de officiella kartorna, är inbegripna i detta skydd är emellertid icke fullt klarlagd.

Enligt de för tryckfriheten gällande bestämmelserna lär kartor av sist angivna slag vara att anse som allmänna handlingar.

Det är då att märka att enligt 9 § författarlagen är vissa där uppräknade handlingar »så ock andra allmänna handlingar» uteslutna från skydd enligt lagen. Något motsvarande stadgande återfinnes ej i fotografilagen.

Såväl utredningen som departementschefen har funnit tveksamt, huruvida på grund av angivna regel i 9 § författarlagen de officiella kartorna är uteslutna från författarrättsligt skydd, men stannat för den meningen att så är fallet.

I förevarande proposition föreslås nu att de officiella kartor, vilka upprättats av rikets allmänna kartverk, sjökartverket och sjöfartsstyrelsen, skall utan hinder av bestämmelsen i 9 § författarlagen vara föremål för skydd enligt denna lag. Det må här anmärkas att denna fråga ingår i det större arbete med en revision av lagstiftningen på det auktorrättsliga området, som sedan en längre tid pågått inom auktorrättskommittén. Kommittén har i augusti 1956 avgivit betänkande. I betänkandet föreslås beträffande upphovsmannarätt till allmänna handlingar att från sådan rätt skall vara uteslutna endast författningar samt beslut och yttranden av de offentliga organen. Övriga allmänna handlingar skall sålunda principiellt vara föremål för skydd. Den nu föreslagna lagstiftningen är enligt vad som framgår av propositionen avsedd att vara av provisorisk karaktär och gälla till dess reformen av den auktorrättsliga lagstiftningen i sin helhet genomförts. Anledningen till denna provisoriska lösning av frågan om författarrätt till vissa av de officiella kartorna angives vara att statsverket om dessa ej förses med skydd i angivet hänseende löper risk att lida avsevärt ekonomiskt avbräck. Den på senare år alltmera ökade omfattning, vari reproduktioner av de av kartverket upprättade officiella kartorna yrkesmässigt framställes och försäljes av andra personer och företag än generalstabens litografiska anstalt, med vilken kartverket har avtal om dylik verksamhet, säges nämligen föranleda minskning av värdet av förlagsrätten till kartorna och i motsvarande mån försämra statsverkets möjligheter att uppnå fördelaktiga villkor vid överlåtelse av denna förlagsrätt. Bland de kartor, till vilka anstalten enligt gällande avtal f. n. har förlagsrätt, märkes den ekonomiska kartan samt den äldre topografiska kartan och en nyare under ut-

arbetning varande topografisk karta. I ett tilläggsavtal år 1954 har förklarats att kartverket tillkommande royaltobelopp m. m. fastställts under förutsättning av ensamrätt för anstalten till reproduktion, tryckning och försäljning; om sådan ensamrätt icke kunde medgivnas anstalten före den 1 juli 1956, skulle förhandlingar upptagas mellan parterna rörande ändrade royaltysatser m. m., om anstalten så påfordrade.

Väl har en lagstiftning av det nu föreslagna innehållet vunnit anslutning av flertalet remissinstanser. Emellertid föreligger — förutom yttranden i avstyrkande riktning av ett par remissinstanser — ett direkt avstyrkande av auktorrättskommittén, som framlägger flera emot förslaget talande synpunkter. Kommittén omtalar att den under sitt arbete på detta område i andra fall, där kommittén föreslår nya eller utvidgade bestämmelser till skydd mot obehörigt tillägnande av alster av andligt arbete, funnit sig ej böra biträda framställning om provisorisk lagstiftning. Skyddsbehovet i nu förevarande hänseende är enligt kommitténs uppfattning icke större än i de berörda fallen. I några av dessa kunde till och med provisoriska föreskrifter te sig mera motiverade. Kommittén har också förklarat, att beträffande den nu aktuella reformen särskild försiktighet syntes påkallad med hänsyn till att det vore fråga om att skydda ett statligt ekonomiskt intresse. Ett tillgripande i förevarande fall av en så ovanlig åtgärd som en provisorisk reglering skulle troligen framkalla ovilja ej endast hos de grupper, vilkas framställningar om sådan reglering ej bifallits, utan även på många andra håll. Slutligen förklarar kommittén sig anse det med hänsyn till att den provisoriska anordningen skulle bli gällande endast så kort tid som ett eller annat år icke vara påkallat att genomföra densamma endast i syfte att skapa klarhet i en rättsfråga, om vilken nu råder ovisshet.

Utskottet kan för sin del i stort sett ansluta sig till de av kommittén framförda synpunkterna. Dessa utgör enligt utskottets mening starka skäl emot att genomföra den nu föreslagna provisoriska lagstiftningen på detta område. Det måste vidare ur olika synpunkter anses angeläget att hela frågan om och i vilken mån de allmänna handlingarna skall vara föremål för auktorrättsligt skydd vinner sin lösning i ett sammanhang. Ett ställningstagande redan nu i fråga om de officiella kartorna får betraktas som mindre lämpligt framför allt på grund av att den större frågan ännu icke erhållit tillräcklig belysning. Visserligen föreligger auktorrättskommitténs betänkande, men remissbehandlingen därav är ännu icke fullbordad. Åtskilliga synpunkter av värde kan tänkas framkomma vid den kommande behandlingen av auktorrättskommitténs förslag till reglering av skyddet för de allmänna handlingarna. Vid angivna förhållanden bör det enligt utskottets mening icke ifrågakomma att införa en provisorisk lagstiftning såsom den föreslagna med mindre till stöd härför kan anföras synnerligen tungt vägande skäl.

Vad angår de skäl som i propositionen angives är att märka, att generalstabens litografiska anstalt förklarar sig ämna begagna sin rätt till nya förhandlingar med kartverket om ändrade royaltysatser m. m., därest anstal-

ten icke före den 1 januari 1957 garanteras ensamrätt till reproduktion, tryckning och försäljning av de kartor som omfattas av de mellan kartverket och anstalten ingångna avtalen. Därest skyddsfrågan icke regleras säges detta komma att medföra att staten vid kommande förhandlingar nödgas godtaga en försämring av villkoren emot vad som nu gäller. Såväl kartverkets royaltyinkomster, vilka under senare år uppgått till i det närmaste 1/2 miljon kronor om året, som dess andel i utgifterna för tryckning av den ekonomiska kartan skulle enligt vad departementschefen framhållit komma att röna inverkan härav.

Enligt vad utskottet inhämtat har statsverkets inkomster av kartförsäljningen de senaste åren varit tämligen konstanta och legat mellan 450 000 och 500 000 kronor. Om man ser på royaltyinkomsterna på de särskilda kartorna föreligger ej någon mera avsevärd förändring. Endast från försäljningen av tillfälliga särtryck från den äldre topografiska kartan kan märkas en mera markerad nedgång. Royaltyinkomsterna av denna försäljning har dock ej någonsin under de senast förflutna fyra åren överstigit 25 000 kronor om året. Det kan visserligen antagas att de försämringar som inträtt beträffande denna gren av kartförsäljningen har sin orsak i den reproduktions- och försäljningsverksamhet som bedrivs på andra håll. Även om sådan verksamhet skulle komma att öka ännu något, synes det emellertid utskottet överdrivet att anse någon större risk föreligga för ett mera avsevärt försämrat utbyte av förlagsrätten till de kartor det här gäller.

Departementschefen har betonat att genom den nu föreslagna ordningen icke avgöres under vilka former statsverket bör utnyttja sin ensamrätt. Detta kan enligt vad som framhålles liksom hittills ske genom att rätten mot vederlag överlåtes på enskilt företag, men även andra former kan tänkas. Departementschefen förmenar att frågan härom får prövas med utgångspunkt från vad som ur statsverkets synpunkt är den lämpligaste, därvid måste beaktas både ekonomiska och andra synpunkter, däribland allmänhetens intresse av att goda kartreproduktioner tillhandahållas till rimliga priser. Det har upplysts för utskottet att de av generalstabens litografiska anstalt för s. k. tillfälliga särtryck av den topografiska kartan — d. v. s. sådana tryck som anstalten ej enligt förlagsavtalen är skyldig hålla i lager — betingar sig priser som väsentligt överstiger vad som förekommer vid försäljning av reproduktioner av samma karta från de andra företag som på sistone börjat utöva denna verksamhet, låt vara att reproduktioner av det sist angivna slaget kvalitativt kan vara sämre. Enligt gällande förlagsavtal mellan anstalten och kartverket äger anstalten att ensam och alltså utan medverkan av kartverket fastställa priserna på särtryck som nu nämnts. Utskottet har sig vidare bekant att anstalten håller avsevärt längre leveranstider än de andra företagen. Det har från vissa håll uttalats farhågor för att kartkonsumenterna, därest de officiella kartorna göres till föremål för skydd enligt författarlagen och statsverkets rätt med ensamrätt överlåtes på anstalten, ej kommer att kunna snabbt och till rimlig kostnad erhålla för olika ändamål lämpliga kartreproduktioner.

Det synes utskottet uppenbart att, om en lagstiftning som den föreslagna genomföres och statsverket överlåter förlagsrätten till ett enda enskilt företag, från statsverkets sida måste göras sådana inskränkningar eller ställas sådana villkor, att allmänhetens intresse av att snabbt och utan onödigt stor kostnad kunna erhålla kartreproduktioner av lämpligt slag tillgodoses. Utskottet har närmast i åtanke det behov som i detta hänseende föreligger för skolor samt idrotts- och motororganisationer. Detta måste anses vara en service, som statsverket bör tillhandahålla. I propositionen har ej närmare angivits, huru vid en överlåtelse av statsverkets rätt detta allmänhetens intresse skall kunna på ett betryggande sätt tillvaratagas. Om vid statens överlåtelse av förlagsrätten nämnda intressen skulle tillgodoses genom att undantag gjordes i den överlåtna ensamrätten, skulle detta komma att medföra att den skyddade förlagsrätten ej finge större omfattning än för närvarande, då skilda tryckerier ombesörjer mindre tryck.

Det må vidare anmärkas, att det ifrågasatts om icke reproduktion och tryckning av officiellt karttryck bör ombesörjas av ett statligt organ, och en av remissinstanserna, lantmäteristyrelsen, företräder en sådan mening i vad det gäller den ekonomiska kartan. Styrelsen framhåller att en sådan ordning synes kunna innebära stora fördelar för statsverket.

Enligt direktiven för 1946 års tryckeriutredning, som tillkallats för att verkställa utredning och avge förslag angående organisationen av statens reproduktionsanstalt m. m., skulle till övervägande upptagas även spörsmålet angående karttryckets ordnande. För lösningen av denna fråga anges i direktiven tre tänkbara utvägar, varav en bestående däri, att karttrycket överflyttas till reproduktionsanstalten. Såsom andra utvägar nämnes, förutom möjligheten att få en revidering i för staten förmånligare riktning av avtalet angående karttrycket, att det bildas ett bolag med staten som delägare för bedrivande av ifrågavarande verksamhet. Utredningsarbetet har vilat under de senare åren. Utskottet har inhämtat att 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna i ett under tryckning varande betänkande tagit upp bl. a. frågan om statens reproduktionsanstalts framtida verksamhetsform och arbetsuppgifter. Utgångspunkten för utredningen har bl. a. varit, att reproduktionsanstalten skall kunna arbeta på likartade grunder som övriga företag inom branschen. För närvarande utför reproduktionsanstalten bl. a. tryckning av s. k. mätningmannakartor för lantmäteristaten, det kommunala mätningväsendet etc. Utredningen har uppmärksammat, att ett enskilt företag, generalstabens litografiska anstalt, genom avtal med kartverket erhållit ensamrätt till tryckning av huvudparten av de officiella kartorna, varigenom reproduktionsanstaltens möjligheter till näringsutövning på detta område i avsevärd grad beskurits. Utredningen anser, att reproduktionsanstalten icke genom monopolartat avtal bör uteslängas från möjlighet att erhålla arbetsuppgifter vid tryckningen av de officiella kartorna. Frågan om hur det statliga karttrycket bör vara anordnat i fortsättningen torde inom den närmaste framtiden i anledning av det kommande betänkandet tagas upp till ingående övervägande. Med hänsyn till

angivna förhållanden anser utskottet att behovet av att göra de officiella kartor, varom nu är fråga, till föremål för författarrättsligt skydd icke kan betraktas som mera trängande än att frågan härom synes kunna anstå till dess reformen av den upphovsmannarättsliga lagstiftningen i sin helhet genomföres, särskilt som, enligt vad som förut anförts, starka betänkligheter kan anföras mot genomförande av en provisorisk anordning.

På grund av vad sålunda anförts kan utskottet icke förorda propositionens förslag till lag om skydd för vissa kartor.

Emot propositionens förslag till ändring av 1 § lagen om förbud mot spridning av vissa kartor m. m. har utskottet icke någon erinran utan tillstyrker bifall till detsamma.

Under hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

A) att riksdagen måtte avslå det i förevarande proposition, nr 184, framlagda förslaget till lag om skydd för vissa kartor;

B) att riksdagen måtte antaga det i propositionen innefattade förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 16 december 1949 (nr 680) om förbud mot spridning av vissa kartor m. m.;

C) att motionerna I: 621 och II: 815 måtte anses besvarade genom vad utskottet ovan under A) hemställt.

Stockholm den 28 november 1956

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit

från första kammaren: herr Lodenius, fru Sjöström-Bengtsson, fru Gärde Widemar, herrar Magnusson, Lindgren, Nyström och Ollén;

från andra kammaren: herrar Rylander, Gustafsson i Borås, Östlund, Ekström, Jacobsson i Sala, fru Löfqvist, herrar Larsson i Luttra och Lundqvist.

Reservation

1) av herrarna *Lodenius* och *Lindgren*, vilka ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

Såsom framgår — — — (lika med utskottet) — — — fullt klarlagd.

Enligt de för tryckfriheten gällande bestämmelserna är kartor av sist angivna slag att anse som allmänna handlingar. I princip har envar till följd av samma bestämmelser rätt att i tryck offentliggöra sådana handlingar. Då tryckfrihetsförordningen emellertid, såsom departementschefen framhållit, enligt en vedertagen princip ej ingriper i gällande privaträttsliga regler och rättsgrundsatser, föreligger ur tryckfrihetsrättslig synpunkt ej hinder att tillerkänna offentliga handlingar auktorrättsligt skydd.

Av betydelse i förevarande sammanhang är också ett i 9 § författarlagen upptaget stadgande, enligt vilket vissa uppräknade handlingar »så ock andra allmänna handlingar» förklaras uteslutna från skydd enligt lagen. Något motsvarande stadgande återfinnes ej i fotografilagen.

Såväl utredningen — — — (lika med utskottet) — — — är fallet.

I förevarande — — — (lika med utskottet) — — — så påfordrade.

Utskottet vill ansluta sig till den av departementschefen uttalade uppfattningen att de officiella kartorna bör beredas författarrättsligt skydd. De skäl departementschefen anfört för en sådan uppfattning synes utskottet övertygande. Det förtjänar här framhållas att staten numera i en alltmera ökad omfattning kommit att bedriva även affärsmässig verksamhet under former som motsvarar den enskilda företagsamhetens. Det synes utskottet uppenbart att statsverket beträffande alster, som frambringas i sådan verksamhet, är ur affärsmässiga synpunkter i behov av samma skydd som de enskilda.

Såsom antytts i del föregående pågår f. n. arbete med en revision av lagstiftningen på det auktorrättsliga området, däribland den nu aktuella frågan om och i vilken mån allmänna handlingar skall beredas upphovsmannarättsligt skydd. Arbetet har nu fortskridit så långt att auktorrättskommittén i betänkande framlagt sitt förslag till ny upphovsmannarättslig lagstiftning. Enligt detta förslag kommer sådana kartor varom nu är fråga att bli föremål för upphovsmannarättsligt skydd. Under dessa förhållanden kan det synas tveksamt huruvida fråga om skydd för dessa kartor bör utbrytas ur sitt sammanhang och redan nu föras fram till en provisorisk lösning. Från auktorrättskommitténs sida har också i dess remissyttrande, såsom framgått av den tidigare redogörelsen, anförts starka principiella betänkligheter mot att genomföra ett provisorium. Utskottet, som finner de av kommittén anförda synpunkterna beaktansvärda, vill uttala den uppfattningen att endast om vägande skäl föranleder därtill bör det föreslagna provisoriet genomföras.

Departementschefen har framhållit att det fortsatta arbetet på reformen av den upphovsmannarättsliga lagstiftningen beräknas kräva ytterligare avsevärd tid.

För de kartor det här gäller har till ännu för några år sedan skyddsbehovet icke varit aktuellt. Statsverket åtnjöt nämligen då en viss faktisk ensamrätt till följd av att goda reproduktioner av det officiella karttrycket icke kunde framställas utan tillgång till kartoriginalen. På grund av en snabb utveckling under de senaste åren av reproduktionstekniken är emellertid detta numera möjligt.

Det bör i detta sammanhang understrykas, att generalstabens litografiska anstalt på grund av den ökade omfattning, vari andra än anstalten numera bedriver reproduktions- och försäljningsverksamhet på detta område, förklarar sig ännu begagna sin rätt till nya förhandlingar med kartverket om ändrade royaltysatser m. m., därest anstalten icke före den 1 januari 1957 garanteras ensamrätt till reproduktion, tryckning och försäljning av de kartor som omfattas av de mellan kartverket och anstalten ingångna avtalen. Om skyddsfrågan icke regleras skulle enligt propositionen följden härav bli att staten vid kommande förhandlingar nödgas godtaga en försämring av villkoren emot vad som nu gäller. Såväl kartverkets royaltyinkomster, vilka under senare år uppgått till i det närmaste 1/2 miljon kronor om året, som dess andel i utgifterna för tryckning av den ekonomiska kartan, som är dyrbar att framställa men svår att sälja, skulle enligt vad departementschefen framhållit komma att röna inverkan härav. Med hänsyn till det nu anförda synes det utskottet antagligt att statsverket, om ej skyddsfrågan finner en snar lösning, löper risk att lida väsentligt ekonomiskt avbräck på framställningen av de officiella kartorna. Det måste anses föga rimligt, att statsverket i den verksamhet det här gäller, vilken enligt vad förut framhållits måste betraktas från affärsmässiga synpunkter, skall nödgas avstå från en kanske betydande del av inkomsterna från försäljningen av reproduktioner av kartor, för vilkas framställning statsverket fått vidkännas avsevärda kostnader. Så gott som alla av de remissinstanser som ansett att de officiella kartorna bör erhålla författarrättsligt skydd har tillstyrkt eller lämnat utan erinran att frågan härom löses provisoriskt. Åtskilliga instanser har särskilt understrukit att skyndsamt här är av nöden. Utskottet vill på grund av dessa förhållanden instämna i departementschefens uttalande att det synes finnas anledning att inskrida med en provisorisk lagstiftning till skydd mot ett utnyttjande av statsverkets arbetsprodukter. Då den nu föreslagna ordningen dessutom icke kommer att medföra någon förändring i förhållande till vad som tidigare på detta område faktiskt gällt beträffande statsverkets möjligheter att utan intrång av annan utnyttja sina produkter, vill utskottet icke motsätta sig att en provisorisk lagstiftning nu genomföres med den utformning som i propositionen angivits.

Såsom departementschefen framhåller avgöres icke genom den nu föreslagna ordningen under vilka former statsverket bör utnyttja sin ensamrätt. Detta kan liksom hittills ske genom att rätten mot vederlag överlättes på enskilt företag, men även andra former kan tänkas. Departementschefen förmenar att frågan härom får prövas med utgångspunkt från vad som ur statsverkets synpunkt är lämpligast, därvid måste beaktas både ekonomiska

och andra synpunkter, däribland självfallet också allmänhetens intresse av att goda kartreproduktioner tillhandahålles till rimliga priser.

Under utskottets behandling av detta ärende har från vissa håll uttalats farhågor för att kartkonsumenterna, därest de officiella kartorna göres till föremål för skydd enligt författarlagen och statsverkets rätt med ensamrätt överlåtes på anstalten, ej kommer att kunna snabbt och till rimlig kostnad erhålla för olika ändamål lämpliga kartreproduktioner. Anstalten skulle nämligen för s. k. tillfälliga särtryck av den topografiska kartan betinga sig priser som väsentligt överstiger vad andra företag tillämpar. Dessutom skulle anstalten hålla avsevärt längre leveranstider än andra företag.

Utskottet vill understryka vikten av att, då det gäller att välja formerna för ensamrättens utnyttjande, allmänhetens intresse av att snabbt och billigt kunna erhålla kartreproduktioner icke skjutes i bakgrunden. Ofta torde det förhålla sig så att många av de grupper av kartkonsumenter det här gäller ej har behov av reproduktioner av den höga kvalitet anstalten f. n. framställer och försäljer utan kan nöja sig med reproduktioner av det, enligt vad som upplysts, något enklare slag som nu säljes av andra företag. Utskottet har närmast i tanke de behov av kartblad som föreligger för skolor och idrottsorganisationer. Det bör ej vara statsverket eller dess förläggare främmande att söka tillhandahålla karttryck även av enklare slag. Härigenom skulle såväl priser som leveranstider bättre kunna anpassas till de behov som föreligger. De intressen som nu berörts kan givetvis vinna beaktande på olika sätt. Utskottet anser icke påkallat att ingå närmare härpå utan vill i detta sammanhang endast uttala, att utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t vid sitt ställningstagande beträffande författarrättens utnyttjande ägnar nu angivna frågor stor uppmärksamhet och vidtager de åtgärder som erfordras för tillgodoseende av kartkonsumenternas berättigade intressen.

Emot propositionens förslag till ändring av 1 § lagen om förbud mot spridning av vissa kartor m. m. har utskottet icke någon erinran utan tillstyrker bifall till detsamma.

Med hänsyn till det anförda får utskottet hemställa,

A) att förevarande proposition, nr 184, måtte av riksdagen bifallas;

B) att motionerna I: 621 och II: 815, i den mån de icke kan anses besvarade genom vad utskottet ovan anført, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

2) av herr *Larsson* i Luttra.